

Környezet és egészség

IV. Európai Környezet és Egészség
Miniszteri Konferencia

Budapest 2004

Közép- és Kelet-Európai
REGIONÁLIS KÖRNYEZETVÉDELMI KÖZPONT

A kötet megjelenését az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium, valamint a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium támogatta.

A kiadványt a REC Magyar Iroda munkatársai készítették.

© Közép- és Kelet-Európai Regionális Környezetvédelmi Központ;
REC Magyar Iroda, 2004. október

2000 Szentendre, Ady Endre u. 9-11.
Telefon: + 36 26 504 076 • Fax: +36 26 302 137
www.rec.hu • coh@rec.org

Felelős kiadó a REC Magyar Iroda igazgatója.
Nyomás, kötészet: Fischerman Kft.

 A kiadvány 500 példányban, újrahasznosított papírra készült.

A REC-ről röviden

A Közép- és Kelet-Európai Regionális Környezetvédelmi Központ (REC) független, haszonérdekelt tevékenységet nem folytató nemzetközi szervezet.

Célunk szakmai és pénzügyi kereteket, fórumokat biztosítani a civil, kormányzati, üzleti, akadémiai és média szereplők és csoportok számára, hogy ezzel elősegítsük párbeszédüket, együttműködésüket. Az általános környezetvédelmi projektek mellett kiemelten foglalkozunk a fenntartható fejlődés, az EU integráció, a kommunikáció és környezeti nevelés témaköreivel.

A Központot az Európai Unió, az Amerikai Egyesült Államok Kormánya és a Magyar Kormány közösen hozta létre 1990-ben. Az alapító okiratot azóta további 28 ország írta alá. A Központ munkáját támogatják azon közép- és kelet-európai országok is, amelyekben a REC helyi irodát tart fenn: Albánia, Bosznia-Hercegovina, Bulgária, Csehország, Észtország, Horvátország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Macedónia, Magyarország, Románia, Szerbia és Montenegró, Szlovákia, Szlovénia, Törökország.

A REC főbb támogatói a fentiekén kívül, az Európai Bizottság, Olaszország, Japán, valamint az USA, Ausztria, Belgium, Dánia, Finnország, Hollandia, Kanada, Nagy-Britannia, Németország, Norvégia, Svájc, Svédország kormányai, illetve számos nemzetközi szervezet (pl.: UNDP, GEF) és magánalapítvány.

A REC Magyar Iroda

A REC Magyar Iroda 1992 óta működik; a többi nemzeti irodához hasonlóan önálló programmal rendelkező, országos hatáskörű szervezeti egység az Európai Regionális Környezetvédelmi Központ hálózatán belül.

A Magyar Iroda elsődleges feladata a REC teljes körű képviselése az ország határain belül, magyar nyelven. Részt veszünk a nemzetközi iroda programjaiban, illetve saját kezdeményezésű tevékenységeket is végzünk a magyar igényekhez és szükségletekhez igazodva.

A Magyar Iroda programterületei

- EU integráció
- A fenntartható fejlődés stratégiája és gyakorlati megvalósítása
- A civil társadalom / demokrácia erősítése
- Szektorközi kapcsolatok
- Oktatás és fenntartható fejlődés / környezeti nevelés

számíthatnak. Még abban az esetben is, ha a civilek adott esetben harcosan kritizálnak is egy-egy döntést – a cél közös: a lakosság jelenlegi és jövőbeli életminőségének javítása, a környezeti értékek megőrzése és a fenntartható világ.

Az pedig nem kérdéses, hogy az egészségügy és a környezetvédelem ugyanazon érem két oldala...

További tájékoztatás a
www.healthy-planet-forum.org és www.rec.hu
 honlapokon található.

Tartalom

IV. Környezet és Egészség Miniszteri Konferencia	5
Bevezető	5
Az európai környezet-egészségügyi folyamat	6
A budapesti konferencia előkészítése	9
Társadalmi részvétel	10
A budapesti tanácskozás főbb témái és eredményei	12
A miniszteri nyilatkozat	12
Európai Cselekvési Terv a Környezetért és a Gyermekek Egészségéért (CEHAPE)	13
Nemzetközi Ifjúsági Parlament	14
Az Ifjúsági Nyilatkozat.....	14
Egészséges Világ Fórum	16
Előzmények.....	16
Résztevők és szervezők	16
Út a Fórumig	17
A Civil Nyilatkozat	17
Az Egészséges Világ Fórum eseményei	19
Megnyitó	19
A Fórum záró rendezvénye	20
Témák	21
Vegyí anyagok.....	21
REACH, vegyianyag-politika.....	21
Tárgyak és élelmiszerek vegyianyag-tartalma	21
Víz.....	23
Biztonságos ivóvíz	23
„Éltető folyók”	23
Árvizek és a környezet-egészségügy	23
Levegő	24
Lélegzet Napja	24
Iskolák belső levegőminősége	25
Közlekedés okozta levegőszennyezés	26
Jogi és politikai eszközök	27
Stratégiai Környezeti Vizsgálat (SKV).....	27
„Környezeti igazságosság”	27
Felelős külföldi befektetők – „jó kormányzás”	28
A Föld Charta.....	28

Környezeti nevelés, tájékoztatás	29
„Fiatalok délutánja” – környezeti és egészségnevelési módszerek az iskolában és iskolán kívül	29
Környezeti tanácsadás, „Kötháló”	29
Orvosok környezet-egészségügyi megelőző programjai	30
Önállóan kiemelt programok	31
Egészséges építészet, egészséges települések	31
Elektromágneses terek	31
Géntechnológia	32
Nukleáris hulladékok	32
Parlagfű és allergia	32
PRTR – Szennyezőanyag-kibocsátási és Transzfer Regiszter	33
Túlnépesedés	33
Zöld iroda	33
A Fórum értékelése.....	34
A környezet és egészség folyamat jövője	36
A következő találkozók	36
A döntések megvalósítása	36
Az Európai Unió szerepe	36
Magyarország környezet-egészségügyi feladatai	37
III. Egészséges Világ Fórum – Olaszország, 2009	37
A REC-ről röviden	39
A REC Magyar Iroda	39

A fő cselekvési irányok:

- Integrált környezet-egészségügyi figyelőrendszer felállítása (adatok kompatibilitása, cseréje, hozzáférhetősége)
- Monitorozás / biomonitoring (dioxinok, nehézfémek, hormonrendszert károsító anyagok)
- Egységes környezet-egészségügyi indikátorok kialakítása
- Tudományos kutatási programok indítása/támogatása
- Expozíció csökkentésére irányuló intézkedések: vízszennyező anyagok listájának szigorítása, CAFE (Clean Air for Europe)

Prioritási területek:

- gyerekkori légzőszervi megbetegedések, asztma, allergia
- gyerekkori rák; bizonyos gyermek korcsoportokban ez a betegségcsoport a legfőbb halálok
- idegrendszeri zavarok; a fejlődő idegrendszer sokkal sérülékenyebb környezeti hatásokra, például nehézfémekre
- endokrin diszruptorok (hormonrendszer károsítók) – új kutatási terület

A továbblépés iránya egyértelmű: az általános elveket megfogalmazó stratégiából tényeket és feladatokat felvonultató cselekvési terv készül a 2004–2010 közötti időszakra, amelyben hazánk már min EU-tagállam vesz részt.

Magyarország környezet-egészségügyi feladatai

Magyarországon a 2003-ban elfogadott második Nemzeti Környezetvédelmi Program (NKP-II) kilenc úgynevezett tematikus akcióprogramja között már szerepelt az emberi egészség és élelmiszerbiztonság. A **második Nemzeti Környezet-egészségügyi Akcióprogram Program (NEKAP-II)** pedig 2004 végére készül el – figyelembe véve a Miniszteri Konferencia eredményeit és iránymutatásait is.

III. Egészséges Világ Fórum – Olaszország, 2009

London és Budapest után reméljük, hogy 2009-ben is lesz Egészséges Világ Fórum, hiszen a társadalmi szervezetek gyökeresen más formában működnek, mint a kormányzatok. Bízunk abban, hogy Olaszországban sem szakad meg a Fórum hagyománya – a formával kapcsolatos javaslatokat és tanulságokat fentebb már összefoglaltuk.

A társadalmi szervezetek önállóan, jóval lazább, hálózatos formában működnek együtt a továbbiakban is. Közös bennük, hogy a politikai és stratégiai egyeztetések helyett érdemi, kézzelfogható változásokat akarnak elérni – és nem csak megfigyelőként, hanem tevékeny résztvevőként. A nem-kormányzati szervezetek munkatársai a továbbiakban is a kormányok partnerei lesznek, akiknek szakvéleményeire, munkájára a politikai döntéshozók és felelősségvállalók is

A környezet és egészség folyamat jövője

A következő találkozók

Budapest a 15 éves környezet-egészségügyi folyamat fontos állomása volt – de korántsem a folyamat vége: az Európai Környezet és Egészség Bizottság (EEHC) már Budapesten megkapta a felhatalmazást a **2009-ben, Olaszországban** megrendezendő **V. Miniszteri Konferencia** előkészítésére.

A döntések megvalósítása

Az „Európai Cselekvési Terv a Környezetért és a Gyermek Egészségéért” (CEHAPE) megvalósítása érdekében egy bizottság jött létre az EEHC-n belül. 2007-ben lesz az úgynevezett féldős kormányközi értekezlet – addigra kell elkészülni a végrehajtási terv, amely a pontos mérőszámokat, mutatókat és határidőket tartalmazza. A résztvevő országok a Miniszteri Nyilatkozat 27. pontjában kötelezettséget vállaltak arra, hogy három éven belül elkészítik a környezet és a gyermekek egészségére vonatkozó nemzeti cselekvési terveket. Valószínű, hogy a végrehajtás ellenőrizhető feltételeiben jóval nehezebb lesz megállapodni, mint az alapelvekben és értékekben.

A közeljövő fontos feladata az 1999-es Víz és Egészség Jegyzőkönyv hatálybaléptetése. Igaz, a jegyzőkönyvben foglaltak végrehajtása bizonyos értelemben már megkezdődött, elkészült például az úgynevezett indikátor betegségek listája. A protokollt már 13 ország a jogrendjébe illesztette, azonban az egyezmény életbe lépéséhez még három ország ratifikációjára van szükség. A részes felek első találkozója már Budapesten esedékes lett volna.

Az Európai Unió szerepe

A IV. Európai Környezet és Egészség Miniszteri Konferencia az ENSZ égisze alatt zajló folyamat egyik mérföldköve volt, a csatlakozás évében természetesen fontos az Európai Unió törekvéseinek említése is. A 2000–2010-es időszakra elkészült EU 6. Környezetvédelmi Akcióprogram négy prioritási területe között – az éghajlatváltozás, a természeti és biológiai változatosság, a természeti erőforrások és hulladékkezelés – ott találjuk a környezet-egészségügyet is. 2004 nyarára lépett életbe az **Európai Unió Környezet-egészségügyi Stratégiája** is, amely természetesen figyelembe veszi és mintegy megerősíti a Budapesti Miniszteri Konferencia célkitűzéseit, amely középpontjába a gyermekeket állítja.

IV. Környezet és Egészség Miniszteri Konferencia

Bevezető

2004 júniusában Budapest látta vendégül az európai környezet-egészségügy legmagasabb szintű rendezvényeit: a „**Gyermekeink jövője**” címet viselő **IV. Európai Környezet és Egészség Miniszteri Konferenciát**, az ehhez kapcsolódó **Nemzetközi Ifjúsági Parlamentet** és a civil társadalmi szervezetek számára rendezett **Egészséges Világ Fórumot**.

Az egy-egy témával kapcsolatos azonos vagy ellentétes vélemények ellenére a cél mindenképp közös volt, a magasabb szintű életminőség elérése, jobb környezet-egészségügyi állapot biztosítása az európai polgárok számára.

A rendezvények párhuzamosan, de egymással tartalmilag és formálisan is szoros együttműködésben zajlottak. A három helyszín – a Budapest Kongresszusi Központ, a Parlament és a Villányi úti ÁVF konferencia-központ – között mozgó résztvevők színvonalas és mozgalmas kormányzati és civil eseményeket látogathattak meg.

Ez a kiadvány a budapesti tanácskozásokat követően készült a környezet-egészségügyért felelősséget érző, annak javításáért tenni kívánók számára. Az egyes fejezetek ismertetik a 15 éve tartó nemzetközi „környezet és egészség folyamat” legfontosabb mérföldköveit, felvillantják a napirenden lévő főbb témaköröket, megemlítik a legfontosabb eredményeket, dokumentumokat és egyezményeket, valamint röviden ismertetik a kormányzat, az ifjúság, a civil szervezetek álláspontjait.

A beszámoló egyben kiinduló forrás is lehet mindazok számára, akik a környezet-egészségügy hazai, illetve nemzetközi folyamatába szeretnének betekinteni, bekapcsolódni. Az egyes oldalakon kiemelten megtalálhatók azok a nevek, címek, kapcsolatok, ahonnan az olvasók a részletekről tájékozódhatnak.

- 📄 www.euro.who.int/budapest2004
A budapesti IV. Európai Környezet és Egészség Miniszteri Konferencia honlapja
- 📄 www.healthy-planet-forum.org
A budapesti Egészséges Világ Fórum honlapja

Az európai környezet-egészségügyi folyamat

A környezet-egészségügy célja röviden megfogalmazható, vagyis a lakosság egészségét megőrző környezet kialakítása és fenntartása. A feladat azonban rendkívül összetett, széles körű, sokrétű – az Egészségügyi Világszervezet (WHO) Európai Regionális Irodájának megfogalmazásában:

„A környezet-egészségügy magába foglalja az emberi egészség és betegség azon vonatkozásait, amelyeket környezeti tényezők határoznak meg. Emellett jelenti az egészséget potenciálisan érintő környezeti tényezők értékelésének és visszaszorításának gyakorlatát; (...) magába foglalja egyrészt a vegyi anyagok, sugárzás és bizonyos biológiai tényezők közvetlen patológiai hatásait, másrészt tág értelemben véve a lakáskörülményeket, a városfejlesztést, a földhasználatot és a közlekedést felölelő fizikai, pszichológiai, társadalmi és esztétikai környezet által az egészségre és jólétre kifejtett (gyakorta közvetett) hatásokat...”

(Európai Környezet és Egészség Charta, 1989)

A kihívás igen komoly, mivel a megbetegedések 15–30 százaléka egyértelműen visszavezethető valamilyen környezeti ártalomra. Összekapcsolódik az egészségünket befolyásoló környezet állapotával: a víz, a talaj és a levegő tisztaságával, az életmódunkkal, étkezési, közlekedési és fogyasztási szokásainkkal. Az elmúlt 30 év folyamatait összegezve láthatjuk, hogy a környezetvédelem egyre nagyobb jelentőséggel bír a nemzetközi és a hazai politikában, és szerencsére az emberek gondolkodásában is. A jelen problémáinak tűzoltás-jellegű megoldása helyett a stratégiai, jövőközpontú gondolkodás került előtérbe. Míg a környezetvédelmet korábban elszigetelt, ágazati kérdésként kezeltük, ma már tisztán látjuk gazdasági, szociális összefüggéseit! Felismertük például, hogy az egészségügy és a környezetvédelem ugyanazon érem két oldala: a lakosság jelenlegi és jövőbeli életminősége tekintetében. Megfigyelhetjük azt is, ahogy egyre inkább emberközelivé, személyközpontúvá vált a környezetvédelmi gondolkodás: ma már nagy hangsúlyt helyezünk a partnerségre, a szociális kérdésekre.

Az európai környezet-egészségügyi folyamat **1989** decemberében, **Frankfurtban** kezdődött, az I. Környezet és Egészség Miniszteri Konferencián. Itt kezdődött meg a környezetvédelem és az egészségügy közötti párbeszéd, az összehangolt környezet-egészségügyi politika kialakítása. Frankfurt legnagyobb eredménye a 31 európai ország miniszterei által elfogadott **„Európai Környezet és Egészség Charta”** lett, amely meghatározza a környezet-egészségügy alapelveit, stratégiai irányait, prioritásait, a kapcsolódó jogokat és kötelezéseket, valamint a továbblépés feladatait. Ekkor és itt mondták ki azt, hogy minden embernek joga van olyan környezetben élni, mely biztosítja számára az elérhető legjobb egészségi állapotot. Ez a gondolat a Magyar Alkotmányba is beépült.

Szervezőként azt gondoljuk, hogy a következő konferenciáig a hivatalos és a civil oldal közelebb kerül egymáshoz – Budapest pedig egy fontos mérföldkő volt ebben a folyamatban.

A legfontosabb tanulságok:

1. A legközelebbi Fórum előtt legalább egy évvel megfelelő anyagi és emberi erőforrásokat kell biztosítani a szervezéshez, lebonyolításhoz és utókövetéshez is. Ideális esetben a résztvevők egy részének kedvezményes részvételi díja, valamint utazási költségtérítése is legyen része a támogatási csomagnak.
2. Ragaszkodni kell ahhoz, hogy a Civil Fórum és a Miniszteri Konferencia azonos helyszínen legyen. Az 1998-as Aarhus-i Környezetvédelmi Miniszteri Konferencia esetében a társadalmi szervezetek találkozójának terme három percnyi gyalogútra volt a hivatalos helyszíntől, 2003-ban Kijevben pedig gyakorlatilag egy épületen belül volt a miniszteri és társadalmi találkozó.
3. A tapasztalatok szerint a miniszteri tanácskozássra delegált civileknek nem áll módjában a Fórum többi résztvevőjének részletes és érdemi tájékoztatást adni a konferencia alatt. Ezért biztosítani kell, hogy a tanácssteremben zajló eseményeket a termeken kívül, pl. kivetítőn vagy internetes közvetítésen is figyelemmel lehessen kísérni. E mellett véleményünk szerint hasznos lehet néhány, a miniszteri és civil tanácskozás között ingázó „szóvivő” megbízása is.
4. Kevesebb helyszín, szorosabb és koncentráltabb napirend, több kiállítás és tájékoztató anyag hatékonyabb lehet, mint a sokszínű és párhuzamos programok.

A Fórum értékelése

Összesen 49 ország 497 küldöttje vett részt a négynapos Fórumon. A pontos adatok: 337 személy regisztrált előzetesen, 62 százalék – 209 személy – jelentkezett be a Fórum helyszínén. További 288 résztvevő regisztrálta magát a helyszínen, de számos látogató vett részt valamely eseményen regisztráció nélkül is. Az összefüggés minden szektor – társadalmi szervezet, kormányzat, termelő-szolgáltató vállalkozás, média, oktatás-kutatás – képviseltette magát.

Az Egészséges Világ Fórum négy napja során a programok a környezet és egészség szinte minden témakörét lefedték, kül- és beltéri levegőtisztaság, víztisztaság, higiénia, környezeti jog és igazságosság, nukleáris hulladék, GMOK, vegyi anyagok, tájékoztatás, szemléletformálás és nevelés, túlnépesedés, befektetők felelőssége stb.

A „környezet és egészség” témakör összességében igen széles körű, a részterületek nagyon változatosak és magukban is nagyon összetettek. Az előadások listájából látható, hogy a résztvevők igen bonyolult és időszerű témákkal foglalkoztak. A kritikát megfogalmazó hozzászólások, megnyilvánulások is minden esetben jogos és figyelemre méltó, érvekkel megfélemlően alátámasztott, építő jellegű előadások voltak.

Kijelenthetjük, hogy tartalmát tekintve az Egészséges Világ Fórum a Miniszteri Konferenciát méltó módon kiegészítő találkozó volt.

Mivel, több mint 300 vendég jelentkezett be előre, a szervezők önálló lehetőséget, helyet, eszközt és időkeretet biztosítottak minden egyes téma számára. A sokszínű program azonban nem csak előnyöket hordozott, ugyanis a Fórum résztvevőinek figyelme megoszlott, ezért jó néhány kifejezetten értékes, hiánypótló megbeszélésen jóval kevesebben tudtak részt venni, mint a téma megérdemelte volna. Ráadásul a regisztrált résztvevőkből közel 100 fő a Miniszteri Konferencián is részt vett, a 20 percnél távolabb sokakat távol tartott a párhuzamos részvételtől.

A Fórum lett a civil társadalom találkozóhelye, amely biztosíthatta volna a nyílt és átlátható társadalmi részvételt a miniszteri értekezlet munkájában. Érdekes volt látni, hogy a Fórum résztvevői jobbra az őket szakmailag érdeklő részterületekkel kívántak foglalkozni, nem a környezet-egészségügyi politikai folyamat egészével. Joggal érezhették, hogy a miniszteri tanácskozásba már nincs érdemi beleszólásuk, hiszen maga az esemény már csak az előkészítő folyamat csúcspontja. Hozzá kell tennünk: a fizikai távolság miatt a Miniszteri Konferencia résztvevői csak az első és az utolsó napon tudtak személyesen érdemi tájékoztatást nyújtani. A társadalmi szervezetek érdemi részvételét tehát az előkészítő folyamat és a tényleges Miniszteri Konferencia során is biztosítani kell.

A következő, **1994.** június 20–22. között **Helsinkiben** megtartott találkozóan összegyűlt miniszterek átfogó környezet-egészségügyi akcióprogramot fogadtak el.

Helsinki szellemiségére érzékelhető hatással volt az 1992-es riói csúcstalálkozón meghirdetett fenntartható fejlődés program. A miniszteri értekezlet legfontosabb döntése a **Nemzeti Környezet-egészségügyi Akcióprogramok (NEKAP)** megalkotására vonatkozott, amelyben hazánk vezető szerepet vállalt. Az első magyar Nemzeti Környezet-egészségügyi Akcióprogramot az első Nemzeti Környezetvédelmi Programmal együtt fogadta el az Országgyűlés 1997 szeptemberében – szinte elsőként Európában. A NEKAP nevesíti és rangsorolja a legfontosabb környezet-egészségügyi gondokat, majd megvalósítható és finanszírozható, a meglévő programokhoz illeszkedő javaslatokat tesz a megoldásukra.

A III. Miniszteri Konferenciát a „**Cselekvés partnerségben**” címmel **Londonban** tartották **1999.** június 16–18. között. Míg az első tíz évben lényegében az európai környezet-egészségügyi folyamat megalapozása, a közösen elfogadott alapelvek és stratégiák kidolgozása zajlott, itt már a legfontosabb szakmai részterületek megvitatása is napirendre került, így

- a helyes gyakorlat megvalósítása az ipari és más vállalatok egészségügyi, környezetvédelmi és biztonsági menedzsmentje területén;
- az információhoz való hozzáférés, a lakossági részvétel és az igazságszolgáltatáshoz való jog környezet-egészségügyi kérdésekben;
- a Nemzeti Környezet-egészségügyi Akcióprogramok végrehajtása;
- a gyermekek egészségének és a környezet állapotának összefüggései (a budapesti miniszteri konferencia témájának közvetlen előzménye);
- a klímaváltozás és a sztratoszférikus ózoncsökkenés korai egészségügyi hatásai Európában;
- a környezetvédelem és az egészségügy gazdasági vonatkozásai;
- a helyi környezet- és egészségvédelmi intézkedések;
- a környezet-egészségügyi kutatás helyzete és lehetőségei Európában.

Londonban a Miniszteri Zárónyilatkozat mellett két kiemelten fontos egyezményt írtak alá.

www.antsz.hu/oki/4min.htm
Az OKI - Országos Környezet-egészségügyi Intézet honlapján összefoglalóan megtalálható a nemzetközi folyamat története, az egyezmények és dokumentumok hivatalos szövege

www.antsz.hu/oki/frankfurt.pdf
Európai Környezet és Egészség Charta

www.antsz.hu/oki/nekap
I. Nemzeti Környezet-egészségügyi Akcióprogram (NEKAP)

A „Közlekedés, Környezet és Egészség Charta” elfogadásával megerősítették a fenntartható közlekedés kialakításának szükségességét. A Charta egyértelmű bizonyítékokat, tényeket és adatokat közöl a három terület összefüggéseire – például levegőszennyezés, balesetek, zaj, a fizikai tevékenységek (hiánya), pszicho-szociális hatások vagy víz- és talajszennyezés. Felsorolja a jelen közlekedési helyzettel kapcsolatos főbb aggodalmakat, összefoglalóan ismerteti az érvényben lévő nemzetközi megállapodásokat, és ezek alapján konkrét stratégiai irányokat határoz meg. A célok között szerepel többek között a környezet-egészségügyi megfontolások integrációja a közlekedési és területhasználati politikába és tervekbe, a hatásvizsgálatok, indikátorok és monitoring rendszerek egységesítése és koordinációja, a közlekedési infrastruktúra biztonságosabbá és hatékonyabbá tétele, a gazdasági eszközök használata.

Olyan kényes, adott esetben a gazdasági érdekeket sértő megállapítások is belekerültek a jegyzőkönyvbe, mint például a motorizált közlekedés visszaszorítása nélkül a káros környezeti és egészségi hatások mindenképpen növekedni fognak. Hasonlóan komoly megállapítás, hogy habár a közúti és légi közlekedés árai magasak, a valós környezet- és egészségvédelmi költségek valójában még mindig nincsenek beépítve az árakba, a közvetett támogatás által pedig nem érvényesül a „szennyező fizet” elve.

A Charta megvalósítása érdekében indult el a „Pán-Európai Közlekedés, Környezet és Egészség Program” (THE PEP), amelyről a budapesti miniszteri konferencia is elismerően nyilatkozott. A program keretében több jelentés készült, az irányító bizottság többször ülésezett, de a Charta felülvizsgálata és megerősítése végül nem történt meg, megvalósításának időrendje és mutatói pedig a londoni tanácskozás óta is csak az előzetes javaslatok szintjén állnak.

London másik fontos egyezménye az úgynevezett **Víz és Egészség Jegyzőkönyv**, amely a Határokat Átszelő Vízfolyások és Nemzetközi Tavak Védelméről és Használatáról szóló 1992. évi Helsinkii Egyezményhez kapcsolódó kiegészítés. A jegyzőkönyvet 38 ország írta alá és 2004 júniusáig 13 ország – köztük hazánk – ratifikálta. Ahhoz, hogy nemzetközileg kötelező egyezmény legyen, további három országnak kellene jogrendjébe illesztenie. Az egyezmény teljesítése igen komoly gazdasági és politikai feladat, hiszen a megfelelő minőségű ivóvíz biztosítása önmagában is nehézséget jelent több ENSZ tagország számára. A Víz és Egészség Jegyzőkönyv emellett közös kezelési, ellenőrzési, szennyezés- és katasztrófa-előrejelzési és elhárítási együttműködést is kötelezővé tesz – annak minden politikai, pénzügyi és vízgazdálkodási következményével együtt.

- www.antsz.hu/oki/charta.pdf
A Közlekedés és Egészség Charta
- www.thepep.org
Pán-Európai Közlekedés, Környezet és Egészség Program
- www.unece.org/env/water/
A Víz Egyezmény honlapja
- www.euro.who.int/watsan
A Víz és Egészség Jegyzőkönyv honlapja

PRTR – Szennyezőanyag-kibocsátási és Transzfer Regiszter

A Szennyezőanyag-kibocsátási és Transzfer Regiszterről szóló jegyzőkönyvet 36 ország és az Európai Közösség küldöttei írták alá a Kijevi Környezetvédelmi Miniszteri Konferencián 2003 májusában. A PRTR keretében a legnagyobb szennyező vállalatoknak összesen 86 szennyezőanyagról kell jelentést tenniük nyilvános, standard, kereshető, anyagra vagy területre szűkíthető adatbázisok formájában (például üvegház-gázok, nehézfémek, savasodást okozó anyag, rákkeltő anyagok, dioxinok stb.). Az Európai Unió 2004 februárjában már elindította saját – egyelőre szűkebb körű – „Európai Szennyezőanyag-kibocsátási Regiszterét” (EPER). A mérési és jelentési kötelezettséggel járó anyagok köre várhatóan egyre bővülni fog, az ipari szennyező kibocsátások egységes bevétele és nyilvántartása a pán-európai környezetvédelmi és egészségügyi információrendszer egyik fontos eleme lesz. A megbeszélés áttekintette a nemzeti és nemzetközi előrelépéseket.

- www.rec.org – Közép- és Kelet-Európai Regionális Környezetvédelmi Központ, Tóth Nagy Magdolna magdolna.toth.nagy@rec.org
- www.ecn.cz/PRTR-TF – A nemzetközi PRTR munkacsoport (Task Force) honlapja, amely minden, a regiszterrel kapcsolatos fontos dokumentumot és kapcsolatot egybegyűjt
- www.kvvm.hu/szakmai/eper/ – A Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium „EPER” honlapja

Túlnépesedés

2004-ben érkezett félidejéhez az 1994-es kairói ENSZ Népesedés és Fejlődés Világkonferencia 20 évre szóló Akcióprogramja, középpontjában a reprodukcióval kapcsolatos egészségügyi ismeretekkel, eszközökkel és jogokkal. Bár a világ szinte valamennyi országa aláírta, magyarul tíz év elteltével sem jelent meg. Pedig lenne mit tenni. Például az abortuszok száma Magyarországon, noha harmadával esett a rendszerváltás óta, még mindig háromszor annyi, mint a szexuális nevelésben sokkal hatékonyabb, gondolkodásában liberálisabb Hollandiában.

- www.bocs.hu – BOCS Alapítvány, Simonyi Gyula bocs@bocs.hu

Zöld iroda

A Környezettudatos Vállalatirányítási Egyesület „Zöld Iroda” programja gyakorlati tanácsokat ad az irodák ergonómikus, hatékony kialakításához és működtetéséhez. Kevesebb energia, kevesebb papír – de azonos vagy jobb munkakörülmények.

- www.kovet.hu – KÖVET-INEM Hungária, Vadovics Edina info@kovet.hu

Géntechnológia

A megbeszélés főbb témái: a genetikai úton módosított növények (GMO) az élelmiszerekben és a környezetben. Az európai helyzet; a termelés, használat, politika és szabályozás szempontjából. A biotechnológiai ipar ígéretei; a tudomány álláspontja, a legfrissebb kimutatások és ezek értelmezései; az európai közvélemény, kampánytémák és fejlődési irányai is szerepeltek a megbeszéléseken.

- ☞ www.zpok.hu/genmanipulacio és www.okotars.hu – Ökotárs Alapítvány, Móra Veronika move@okotars.hu
- ☞ www.etk.hu/genpizska – Génpizska munkacsoport genlist@zpok.hu
- ☞ biosafety.abc.hu/ – A gödöllői egyetem Mezőgazdasági Biotechnológiai Kutatóközpontja által létrehozott „Magyar Biosafety” honlap

Nukleáris hulladékok

A nukleáris hulladékok, a kiégett fűtőelemek tárolása, újrafeldolgozása és/vagy végleges elhelyezése, az országok közötti atomhulladék-kereskedelem talán nem tűnik elsősorban környezet-egészségügyi problémának. Tény, hogy a szigorú biztonsági követelmények miatt a nukleáris szennyezések jóval ritkábbak, mint a „hagyományos” levegő-, víz- vagy talajszennyezések – viszont a veszélyességük sokszorosan nagyobb. A három európai újrahasznosító üzem Sellafield (Nagy-Britannia), Le Hague (Franciaország) és Cseljabinszk (Oroszország) mindegyike elhíresült a radioaktív (víz)szennyezéseiről. A megbeszélésen magyar, cseh, szlovák és orosz esettanulmányok hangzottak el.

- ☞ www.energiaklub.hu – Energia Klub (Energy Club), Perger András perger@energiaklub.hu

Parlagfű és allergia

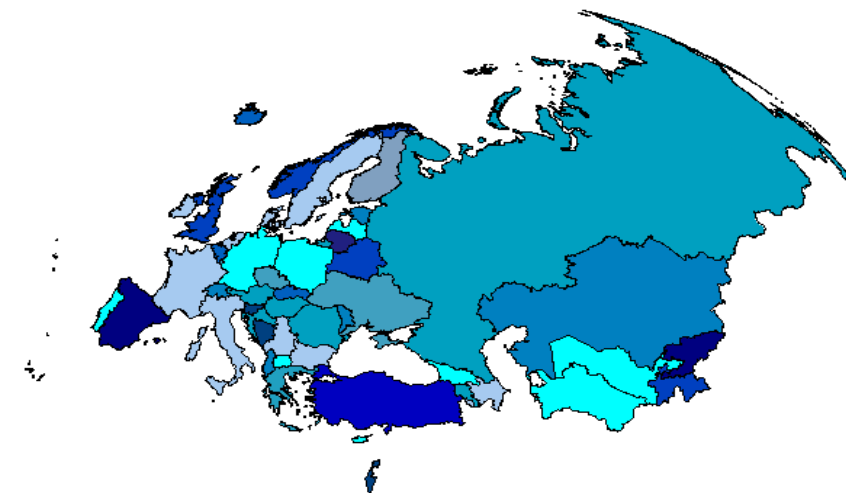
A parlagfű a légúti allergiák egyik legismertebb okozója. Nem kérdéses, hogy vissza kell szorítani a parlagfű elterjedtségét, a harc módjáról azonban sok vita zajlik. Felvilágosító média-kampányok, parlagfű-irtó akciók, kötelező gyomirtás, támogatások és büntetések, vagy integrált terület, táj- és környezetgazdálkodási megoldások a hatékonyabbak? A megbeszélés ezeket a kérdéseket vitatta meg.

- ☞ Parlagfű-mentes Magyarországért Egyesület - dr. Juhászné Halász Judit parlagfu@chello.hu
- ☞ www.allergiakozpont.hu, www.parlagfu.hu

A budapesti konferencia előkészítése

Magyarországon a környezet-egészségügy az 1990-es évek elejétől megkülönböztetett figyelmet kap. Az a tény, hogy a londoni konferencián hazánk kapta a 2004. évi miniszteri konferencia rendezési jogát, az egészségügyi kormányzat környezet-egészségügy iránti elkötelezettségének, az OKI – Országos Környezet-egészségügyi Intézet munkatársainak, illetve a néhai dr. Pintér Alán szakmai kvalitásának nemzetközi elismerését jelzi.

A IV. Európai Környezet és Egészség Miniszteri Konferencián az **ENSZ Egészségügyi Világszervezet (WHO)** Nyugat-Európától a Közép-Ázsiáig terjedő európai régiójának egészségügyi és környezetvédelmi miniszterei vettek részt. Ez önmagában 51, igen különböző gazdasági, társadalmi és környezeti állapotú országot jelent:

1. Albánia	10. Cseh Köztársaság	21. Izrael	32. Monaco	43. Svédország
2. Andorra	11. Dánia	22. Kazahsztán	33. Nagy-Britannia	44. Szerbia és Montenegró
3. Ausztria	12. Észtország	23. Kirgizisztán	34. Németország	45. Szlovákia
4. Belgium	13. Finnország	24. Lengyelország	35. Norvégia	46. Szlovénia
5. Belarusz Köztársaság	14. Franciaország	25. Lettország	36. Olaszország	47. Tadzsisztán
6. Belgium	15. Görögország	26. Litvánia	37. Orosz Föderáció	48. Törökország
7. Bosznia – Hercegovina	16. Grúzia	27. Luxemburg	38. Portugália	49. Türkmenisztán
8. Bulgária	17. Hollandia	28. Macedónia	39. Románia	50. Ukrajna
9. Ciprus	18. Horvátország	29. Magyarország	40. San Marino	51. Üzbegisztán
	19. Írország	30. Málta	41. Spanyolország	
	20. Izland	31. Moldova	42. Svájc	

A tényleges előkészítés 2002 tavaszán kezdődött meg az ENSZ Egészségügyi Világszervezet (WHO) által összehívott **Európai Környezet és Egészség Bizottság** (European Environment and Health Committee – EEHC) irányításával, amelynek munkájában az érintett országok kormányzati küldöttei vesznek részt. Az EEHC elnöke dr. Jakab Ferencné, az egészségügyi tárca címzetes államtitkára volt, a titkársági feladatokat pedig a WHO látta el, Elaine Price asszony vezetésével.

A miniszteri konferenciát számos szakmai tanácskozás és négy kormányzati szintű előkészítő értekezlet előzte meg. Napirenden szerepelt többek között a környezet - egészség politikák, nemzeti cselekvési tervek értékelése, az elővigyázatosság elvének alkalmazása, a környezet-egészségügyi döntéshozatal tudományos alapjainak, az egészségügyi mutatók és információs rendszerek fejlesztése. Önálló témaként szerepeltek a lakáskörülmények, a levegőminőség, a közlekedésbiztonság és a közúti szennyezés, illetve a szélsőséges időjárási körülményekre adható közegészségügyi megoldások. A Független Államok Közösségének (FÁK) környezet-egészségügyi gondjával szintén külön munkacsoport foglalkozott.

Társadalmi részvétel

Az előkészítés és a Budapesti Miniszteri Konferencia lebonyolítása során is részvételi és hozzászólási jogot kaptak a nem kormányzati szervezetek és más fontos érdekcsoportok is. Az ENSZ égisze alatt zajló folyamatokban erre az 1992-es „Környezet és Fejlődés Világtalálkozó” óta van lehetőségük. Az „Agenda 21” 23–32. fejezete összesen kilenc úgynevezett kiemelt csoport (major groups) részvételi jogát ismeri el. Ezek a nők, az ifjúság, a helyi (ős)lakosság, a nem-kormányzati szervezetek (NGO), az önkormányzatok, a szakszervezetek, az üzleti-ipari csoportok, a tudományos szervezetek és a mezőgazdasági termelők. Ezen csoportokból hét a budapesti konferencia előkészítésében is részt vett.

- ☞ www.euro.who.int
Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) Európai Irodája
- ☞ www.euro.who.int/eehc
Európai Környezet és Egészség Bizottság
- ☞ www.who.int/budapest2004 → [preparatory meetings](#)
A miniszteri konferencia honlapja, ismereti az egyes területekhez kapcsolódó előkészítő értekezletek tartalmát
- ☞ www.unecce.org/env/pp
Európában az Aarhus-i Konvenció szabályozza a környezetvédelmi döntéshozatalban történő társadalmi részvételt, amelyet a 2001. évi LXXXI. törvénnyel hazánk is jogrendjébe illesztett
- ☞ www.un.org/esa/sustdev/mgroups/mgroups.htm
Az ENSZ Fenntartható Fejlődés osztályának társadalmi szervezetek szerepét ismertető honlapja
- ☞ www.fjokk.hu/kozinfo/kozinfo-2004_05.pdf
Tájékoztató a Miniszteri Konferenciáról
- ☞ www.rec.hu/dokumentumok
az Aarhus-i Konvenció

Önállóan kiemelt programok

Egészséges építészet, egészséges települések

Az épületek energia és anyagigényét jelentősen egyszerű módszerekkel lehet csökkenteni: napsugárzás kihasználása lámpák helyett, a természetes légmozgást és árnyékokat figyelembe vevő tájolás és belső tér kialakítás mesterséges légkondicionálás helyett. A várostervezés és közterületek kialakításában szintén fontos a megfelelő utcaszerkezet, átszellőzés és zöld felületek biztosítása.

A Levegő Munkacsoport és az Építészet-biológiai Egyesület megbeszélésén szó esett a környezetkímélőbb technológiákkal előállítható, kevesebb természeti erőforrást igénylő építőanyagokról, valamint azokról az épület és várostervezési módszerekről, amelyek csökkentik a környezetterhelést.

- ☞ www.levego.hu – Levegő Munkacsoport, Beliczay Erzsébet
levego@levego.hu
- ☞ www.eco-bio.org/frame.htm – Építészet-biológiai Egyesület, Cservény Ferenc

Elektromágneses terek

Az egyre terjedő mobiltelefon-hálózatokkal két megbeszélés is foglalkozott. Az egyik szerint a lakosság jelentős részét zavarják a különböző elektromágneses terek és bizonyos frekvenciák, az emberek másfél százaléka pedig allergiás jellegű érzékenységek tüneteit mutatja. Az vitát előmozdítandó a szervezők ezt a megbeszélést összekapcsolták a harmadik generációs UMTS rendszerű bázisállomás tervezéséről és építéséről tartott előadásokkal, amelyet a T-Mobile cég tartott.

- ☞ www.electroallergie.org – Electroallergie (Dutch Working Group on Electrical Hypersensitivity), dr. Hugo Schooneveld
schooneveld@electroallergie.org
- ☞ www.mandh.hu – M&H Communications (T-Mobile), Demeter Erika
edemeter@mandh.hu
- ☞ www.osski.hu/sugeu/niso/fact.htm – Az Országos Sugárbiológiai és Sugáregészségügyi Kutató Intézet tájékoztatója

Orvosok környezet-egészségügyi megelőző programjai

Az Egészséges Világ Fórum két orvosi szimpóziumnak is helyet adott. Az „Orvosok az egészséges környezetért” hálózat német szekciójának rendezvényén áttekintették, hogy az orvos-, nővér- és védőnőképzésben és a napi orvosi gyakorlatban mennyire van jelen a környezeti ártalmak felismerése és integrált, a környezeti okokat megcélzó kezelése, illetve a környezeti ártalmak megelőzése.

 www.dbu-online.de / www.netzwerk-kindergesundheit.de/ – Orvosok az Egészséges Környezetért – Német szekció (Ökologischer Ärztbund), Erik Petersen, Peter Ohnsorge dbu@dbu-online.de

A konferencia legfontosabb, képviseleti joggal résztvevő szervezetei:

- EEA – Európai Környezetvédelmi Ügynökség : www.eea.eu.int
- ECO-Forum : www.eco-forum.org
- EPHA – Európai Közegészségügyi Szövetség : www.epha.org
- ICFTU – A Független Szakszervezetek Európai Konföderációja : www.icftu.org
- ICLEI – Önkormányzati Kezdeményezések Tanácsa : www.iclei.org
- ISDE – Orvosok az Egészséges Környezetért : www.isde.org
- IFEH – Nemzetközi Környezet-egészségügyi Federáció : www.ifeh.org
- ILO – Nemzetközi Munkaügyi Szervezet : www.ilo.org
- OECD – Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet : www.oecd.org
- REC – Közép- és Kelet-Európai Regionális Környezetvédelmi Központ : www.rec.org
- WECF – Európai Nők a Közös Jövőért : www.wecf.org
- World Bank – Világbank : www.worldbank.org
- UNECE – ENSZ Európai Gazdasági Bizottság : www.unece.org
- UNEP – ENSZ Környezetvédelmi Programja : www.unep.org
- UNICEF – ENSZ Gyermekalap : www.unicef.org
- WBCSD – Üzleti- és Ipari Világtanács a Fenntartható Fejlődésért : www.wbcsd.ch

A budapesti tanácskozás főbb témái és eredményei

A miniszteri nyilatkozat

A IV. Európai Környezet és Egészség Miniszteri Konferencia záródokumentuma az úgynevezett „Budapesti Nyilatkozat”, amelyet az Egészségügyi Világszervezet Európai Irodájának kezdeményezésére 51 ország környezet és egészségügyi miniszterei, illetve azok megbízottjai fogadtak el.

A nyilatkozat az átfogó európai környezet-egészségügyi politika fejlesztését és végrehajtását rögzíti, építve és hivatkozva többek között az 1989–2004 közötti Frankfurt – Helsinki – London – Budapest folyamatra, az ENSZ Millenniumi Fejlesztési Céljaira (2000) és a Johannesburgban, 2002-ben elfogadott Fenntartható Fejlődés Végrehajtási Tervre. A nyilatkozat áttekinti az előző konferencia (London, 1999) óta történt fejlesztéseket, illetve a sürgető tenni valókat a Londoni Chartára és az abban foglaltakat végrehajtani hivatott Pán-Európai Közlekedés, Környezet és Egészség Programra hivatkozva.

Az európai folyamat nemzeti szinten a Nemzeti Környezet-egészségügyi Akcióprogramokban (NEKAP) jelenik meg, erősítve a szakmapolitikák kialakítását és alkalmazó mechanizmusok bevezetését. Hazánkban jelenleg a NEKAP-II elindítása van folyamatban, amely összhangban áll mind a Budapesten elfogadott miniszteri nyilatkozattal, mind az EU Környezet-egészségügyi Stratégiájával és Cselekvési Tervével (2004–2010).

A Nyilatkozat részletesen foglalja össze:

- a szakmapolitikai eszközök erősítésével, ezen belül a környezet és egészség információs rendszerek kiépítésével és fejlesztésével, illetve az „elővigyázatosság elvének” alkalmazásával;
- a Független Államok Közössége, illetve Dél-kelet Európa országainak problémáival és igényeivel;
- az európai környezet-egészségügyi folyamat jövőjével, amely az európai miniszteri tanácskozásokra és a nemzetközi alkotóműhelyekre épülve lehe-

- ☞ www.antsz.hu/oki/4min/html/z3.htm
- ☞ www.rec.hu/dokumentumok Miniszteri Nyilatkozat, CEHAPE
- ☞ www.un.org/millenniumgoals Az ENSZ Millenniumi Fejlesztési Célok
- ☞ europa.eu.int/comm/environment/health/index_en.htm – Az EU Környezet-egészségügyi Stratégiája és Cselekvési Terve
- ☞ www.euro.who.int/ecehbonn – Az Egészségügyi Világszervezet Környezet-egészségügyi Központja (Bonn, Németország)
- ☞ www.fjokk.hu/kozinfo11.doc Az elővigyázatosság elvének alkalmazhatóságáról, WHO értekezlet, Párizs, 2003

Környezeti nevelés, tájékoztatás

„Fiatalok délutánja” – környezeti és egészségnevelési módszerek az iskolában és iskolán kívül

Az Egészséges Világ Fórum keretében több mint tíz munkacsoport foglalkozott a környezeti és egészségnevelés témakörével. A nagyteremben került sor a „Fiatalok délutánjára”, ahol színes programok, szakmai előadások, módszertani bemutatók, szerepjátékok váltották egymást – tanárok és fiatalok részvételével.

- ☞ www.young-minds.net – „Young minds 2004 project” – nemzetközi környezet és egészségnevelési projekt
- ☞ www.who.dk/ENHPS – Egészséges Iskolák Európai Hálózata
- ☞ www.barsek.no / www.ryddopp.com/engelsk.htm – „Clean up” project – The Barents Secretariat in Norway, Harald Sætervoll hara-sae@online.no
- ☞ www.perzent.org – Center Perzent – Center for Reproductive Health and Environment – „Gyermekek az Aral-tó térségében”, Oral A. Ataniyazova oral@intal.uz
- ☞ www.barke.net – BARKE – Oikosophia Institute for Regional Development – Oikosophia Intézet a Regionális Fejlesztésért, Barbara Salle-Keresztury mail@barke.net
- ☞ www.rec.hu/Utipakk.html – A REC „Zöld Útipakk” multimédiás környezeti nevelési oktatócsomagja

Környezeti tanácsadás, „Kötháló”

A hálózatépítés jó példája volt a Európai Környezeti Tanácsadó hálózat éves találkozója is, amely az Egészséges Világ Fórum keretében zajlott le. Ahogy a környezeti ártalmak és szennyezők mennyisége növekszik, úgy válik egyre fontosabbá a valós környezetvédelmi elkötelezettséggel működő, naprakész és szakszerű tanácsadó szolgálatok munkája.

- ☞ www.ecocounselling-europe.org – ECO-Counselling Europe, Christian Schrefel Ecocounselling.europe@nexta.at
- ☞ www.kothalo.hu – Környezeti Tanácsadók Egyesülete, Trombitás Gábor trombi@zpok.hu

Felelős külföldi befektetők – „jó kormányzás”

A nemzetközi beruházók tevékenységeit sokan klasszikus kizsákmányolásnak tartják, amellyel a gazdag, nemzetek feletti vállalatok a helyi környezeti értékek és a lakosok „kirablásával” gyors és nagy haszonra tesznek szert. Az ilyen irányú, negatív trenddel szembehelyezkedve a felelős vezetés és elszámoltathatóság alapelveit a 2002-es Johannesburgi „Fenntartható Fejlődés Világtalálkozó” (WSSD) fogalmazták meg.

Az Egészséges Világ Fórum keretében üzleti, kormányzati és társadalmi érdekcsoportok vitatták meg a „jó irányítás” alapelveit, helyzetét, alkalmazhatóságát. Az esettanulmányok között különösen nagy érdeklődésre tartott számot az erdélyi Veres-patakra tervezett aranybánya-beruházás vitája a beruházó RMGC és a bányanyitást ellenző társadalmi szervezetek között.

- 📄 www.rec.org/REC/Programs/EnvironmentalLaw/ – Közép- és Kelet-Európai Regionális Környezetvédelmi Központ, Környezeti Jog Program, Stephen Stec elp@rec.org
- 📄 www.earthsummit2002.org/es/issues/Governance/governance.htm – „Jó kormányzás a fenntartható fejlődés érdekében” honlap.
- 📄 www.rosiamontanagoldcorp.com – A Rosia Montana Gold Corparation honlapja
- 📄 www.rosiamontana.org – A veres-pataki beruházást ellenző szervezetek honlapja

A Föld Charta

A „Föld Charta” egy igazságos, fenntartható és békés társadalom alapelveit és értékeit foglalja össze. A szövegezése az 1992-es Riói „Föld Csúcs” előkészítéseként kezdődött egy ENSZ bizottság zászlaja alatt, és több mint 10 évig tartott. Nem csoda, hogy a Föld Chartából nem lett kötelező érvényű nemzetközi szerződés: a napi politikai-gazdasági érdekekkel egyelőre nem fér össze. Mégis, a Föld Charta fontos és széles körű egyetértésen alapuló felhívás, oktatási eszköz, iránymutató és katalizátor, amely követendő értékrendet, etikai alapokat, jogi és irányítási eszközöket és elveket határoz meg.

- 📄 www.ecointegrity.net – Laura Westra, Ph.D. Professor Emerita (Philosophy) University of Windsor lwestra@interlog.com
- 📄 www.earthcharter.org – A Föld Charta kezdeményezés honlapja
- 📄 www.rec.hu/foldcharta – Közép- és Kelet-Európai Regionális Környezetvédelmi Központ (REC) Magyar Iroda coh@rec.org

tőséget biztosít az információcserére, többoldalú nemzetközi kapcsolatok létrehozására, illetve a nemzetközi kötelezettségvállalások teljesítésére.

A nyilatkozat megerősíti az Egészségügyi Világszervezet Európai Környezet-egészségügyi Központját (ECEH) a szakmapolitikák kialakításban betöltött szerepét, a német és olasz támogatásokat méltatva más tagországokat is buzdít a központ támogatására, valamint az általa kínált magas színvonalú szolgáltatások és tudásközpont igénybevételére.

A nyilatkozat nagyra értékeli az Európai Környezet és Egészség Bizottság (EEHC) szerepét, és megbízását további öt évvel meghosszabbítja. A Bizottság következő feladata a budapesti dokumentumokban foglaltak végrehajtásának koordinációja, és az ehhez kapcsolódó rendszeres egyeztető találkozók összehívása

Európai Cselekvési Terv a Környezetért és a Gyermekek Egészségéért (CEHAPE)

A Budapesti Miniszteri Konferencia címe „**Gyermekeink Jövője**” volt. A konferencia legfontosabb eredménye az „Európai Cselekvési Terv a Környezetért és a Gyermekek Egészségéért” (CEHAPE), amely szerint:

„(...) a fejlődésben lévő szervezetek különösen az embrionális és magzati időszakban, illetve az élet kezdeti éveiben gyakorta különösen sebezhetőek, és a felnőtteknél erőteljesebben lehetnek kitéve számos környezeti tényező, például szennyezett levegő, vegyi anyagok, szennyezett víz, élelmiszer és talaj veszélyes hatásainak, sugárzási kockázatoknak, egészségtelen lakáskörülmények veszélyeinek, környezeti zajnak, közlekedési kockázatoknak, valamint fegyveres konfliktusok és környezeti katasztrófák következményeinek.”

A CEHAPE a tagállamok számára készített és a résztvevő országok által követendőnek elfogadott közös program, melynek célja az egészséges környezet biztosítása. A terv 11 átfogó és 4 regionális kiemelt célt fogalmaz meg. Ezek röviden:

1. biztonságos víz és megfelelő közegészségügyi körülmények,
2. balesetek megelőzése, a megfelelő fizikai tevékenység hiánya által okozott megbetegedések előfordulásának mérséklése, biztonságos, elérhető és támogató környezetet nyújtó lakókörnyezet,
3. beltéri és kültéri légszennyezés okozta légúti betegségek megelőzése és csökkentése,
4. veszélyes vegyi (például nehézfémek), fizikai (például túlzott zaj) és biológiai anyagoknak való kitettség csökkentése.

Nemzetközi Ifjúsági Parlament

A miniszteri konferencia címe és központi témája gyermekeink jövője volt, ezért a nemzetközi szervezőbizottság úgy döntött, hogy a konferencián minél több fiatal (16–19 éves) vegyen részt. A több mint egy éves, nemzetközi előkészítő munkát dr. Szatmári Marianna (ESZCSM) koordinálta.

A Nemzetközi Ifjúsági Parlament június 23-án délelőtt 11 órától ülésezett az Országházban. Aktív résztvevői voltak a nemzeti delegációk fiatal tagjai, a TUNZA (az ENSZ Környezetvédelmi Programjának ifjúsági tagozata) 20 képviselője, 12 fiatal az angol Egészségügyi Minisztérium delegáltjaként, valamint 30 – a hazai ifjúsági pályázaton díjat nyert – magyar fiatal. Hallgatóként további 150 magyar fiatal kapott meghívást, akik részt vettek a környezet és egészség pályázaton, de nem tartoznak a díjazottak közé.

A megnyitó és az Ifjúsági Parlament vezetőinek megválasztása után három előadás keretében összefoglalták az „Európai Cselekvési Terv a Környezetért és a Gyermekek Egészségéért” főbb elemeit. A terv 4 prioritását és az Ifjúsági Nyilatkozat ezekre vonatkozó fejezeteit munkacsoportok keretében vitatták meg az akcióprogram. A plenáris ülésen aztán heves vitában alakult ki az Ifjúsági Nyilatkozat végleges, közösen elfogadott szövege. A nyilatkozat ismertetésére a miniszteri tanácskozás záró ünnepségén, a miniszteri aláírásokkal egy időben került sor.

Az Ifjúsági Nyilatkozat

A fiatalok 10 pontban kemény, határozott kritikát és komoly elvárásokat fogalmaztak meg a politikai döntéshozók felé – talán még következetesebb és magasabb színvonalon, mint azt előzőleg a miniszteri konferencia résztvevői feltételezték volna.

Az Ifjúsági Nyilatkozat szerint „hiányzik a politikai akarat arra, hogy a budapesti konferencia jogilag kötelező erejű kötelezettségvállalásokat fogalmazzon meg és fogadjon el”. Követelték, hogy a CEHAPE váljék jogilag kötelező erejűvé, a megfogalmazott célokat támogassa ütemterv, legyenek indikátorok, az intézkedéseket tartalmazó táblázat pedig legyen a CEHAPE része és valósuljon meg a gyakorlatban is.

- 📄 www.ecscsm.hu → Miniszteri konferencia Budapest 2004 → Gyermekek és ifjúsági programok
- 📄 www.euro.who.int/childhealthen A WHO gyermek-egészségügyi lapja
- 📄 www.young-minds.net A Nemzetközi Ifjúsági Parlamenthez kapcsolódó program
- 📄 www.unep.org/children_youth/tunza Az ENSZ Környezetvédelmi Program ifjúsági tagozata

Jogi és politikai eszközök

Stratégiai Környezeti Vizsgálat (SKV)

A környezeti hatásvizsgálat (KHV) egy-egy konkrét beruházás, építkezés lehetséges környezeti hatásait vizsgálja. A stratégiai környezeti vizsgálat (Strategic Environmental Assessment, SEA) jóval távolabbról közelíti meg a kérdést: azt vizsgálja átfogó, hosszú távú, stratégiai szinten, hogy vajon a fenntartható fejlődés szempontjainak megfelel-e egyáltalán a tervezett beruházás, a gazdasági-szociális és környezeti hatások elfogadható arányban állnak-e. Az EU az 2001/42/EC Irányelve rendelkezik a környezeti vizsgálatokról.

- 📄 www.kep.taki.iif.hu – Magyar Tudományos Akadémia, Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézet, Környezetállapot Értékelés Program - Flachner Zsuzsanna, Pallaghy Orsolya - kep@rissac.hu
- 📄 europa.eu.int/comm/environment/eia/home.htm – EU Stratégiai Környezeti Vizsgálat honlap
- 📄 www.rec.hu/skv/ – REC Magyar Iroda, a Nemzeti Fejlesztési Terv, Regionális Operatív Programjának Stratégiai Környezeti Vizsgálata
- 📄 www.mtvsv.hu/kiadvanyok/SKVKonyv.pdf – A Magyar Természetvédők Szövetsége kiadványa a stratégiai környezeti vizsgálat módszertanáról

„Környezeti igazságosság”

A munkacsoport tanácskozásának témája a környezeti- és egészségügyi igazságtalanság fogalma, jelenségei, esetei voltak, továbbá a fejlesztés lehetőségei helyi és nemzeti szinten, hálózatépítés és közös fellépés európai perspektívából szemlélve. A megbeszélés szintén célként tűzte ki a környezet és az egészség területeken dolgozó társadalmi szervezetek és köztisztviselők munkájának összehangolását a budapesti folyamaton túlmutatóan is.

- 📄 www.anped.org – The Northern Alliance for Sustainability, Chris Church chrischurch@pop3.poptel.org.uk
- 📄 www.oekobuero.at – ÖKOBÜRO – Austria, Gabrielle Pekny office@oekobuero.at

Közlekedés okozta levegőszennyezés

Az Európai Környezeti Tanácsadó Hálózat félnapos szemináriuma a gépjármű-közlekedés okozta levegőszennyezésről szólt. A témák között szerepelt a füst, a vegyi anyagok, a zaj és a vibráció, a szálló por és a szmog-koncentráció kérdésköre, illetve ezek hatásai az emberi egészségre.

A határértékek megállítása és mérés sok esetben nem áll összhangban a kibocsátott szennyező anyagok valós veszélyességével. A mérések közel három méter magasságban történnek, míg egy méteren – a gyermekek orrmagasságában – jóval nagyobb lehet a szennyezőanyagok koncentrációja. A tárgyalt témák között úgyszintén szerepelt a nem robbanómotoros közlekedési módok népszerűsítése is.

www.ecocounselling-europe.org – ECO-Counselling Europe
Christian Schrefel Ecocounselling.europe@nexta.at

www.kothalo.hu – Környezeti Tanácsadók Egyesülete
Trombitás Gábor trombi@zpok.hu

www.rec.org → Next stop: Sustainable transport

Az Ifjúsági Parlament küldöttei sürgették, hogy az országok ratifikálják és hajtsák végre a Kiotói Jegyzőkönyvet, a Stockholmi Konvenciót és az összes többi vonatkozó nemzetközi környezetvédelmi és egészségügyi megállapodást. A fiatalok szerint egyre fontosabb a környezetvédelmi és egészségügyi hatóságok, szakemberek és a civil társadalom közötti együttműködés, valamint az egységes szerkezetű, következetes és integrált szakmapolitikai program-alkotás. Kiemelték, hogy a környezetvédelmi, szociális és gazdasági kérdések egyforma jelentőséget kell kapjanak. Az ifjúsági nyilatkozat legfontosabb követelése:

- **Élelmiszerbiztonság és minőség** – genetikailag módosított szervezetek (GMO) moratóriuma; vegyi anyagok alkalmazási szintjének csökkentése; a tartósítószerkezetek és adalékanyagok emberi egészségre gyakorolt hatásának kötelező feltüntetése.
- **Légszennyezés és zöld területek** – tiszta és fenntartható közlekedés; a nem motorizált- és a tömegközlekedés elfogadottá tétele és infrastrukturális támogatása; elegendő mértékű zöld terület biztosítása; a nem fenntartható technológiák átmeneti gazdasággal rendelkező országokba történő telepítésének leállítás; a kibocsátások csökkentése; hatékonyabb szűrés és tisztítás.
- **Tiszta víz** – a hozzáférés biztosítása mindenki számára; korszerű vízkezelő rendszerek alkalmazása; a pazarlás megakadályozása.
- **Dohányzás és alkoholfogyasztás** – Mindenfajta dohány- és alkoholreklám betiltása; hosszú távon a dohányzás közterületeken való megtiltása.
- **Oktatás** – a környezettudatosság növelése és a fenntartható fogyasztási minták elterjesztése, beépítve az iskolai tantervekbe és összhangban a „Fenntartható Fejlődés Oktatásának ENSZ Évtizede (DESD)” programmal; kampányok az alkohol, a drog- és a dohányfogyasztás ellen, jobb megelőzési, egészségfejlesztési programok.
- **Hulladék** – a hulladéktermelés mérséklése fenntarthatóbb életvitellel és az újrahasznosítás rendszerének fejlesztése; megfelelő jogi és gazdasági ösztönzők (adók és támogatások) bevezetése; az atomhulladékok kivételének és újrafeldolgozásának tilalma.

www.eu2004.hu → Minden napok → környezetvédelem – Tájékoztató portál a EU környezetvédelmi politikájáról (Vízgazdálkodás, zaj, vegyi anyagok, hulladék, stb.)

www.unfccc.int/ Az ENSZ Klímaváltozási Keretegyezmény és a végrehajtást szabályozó → [Kyoto Protocol](#) honlapja

www.kvvm.hu/klima a magyar klíma-politikai honlap

www.pops.int/ - www.env-pop.hu Stockholmi egyezmény a környezetben tartósan megmaradó szerves szennyező anyagok (POPs) csökkentéséről

www.unesco.hu
A Fenntartható Fejlődés Oktatásának ENSZ Évtizede

Egészséges Világ Fórum

Előzmények

Az első Egészséges Világ Fórum 1999-ben, a londoni miniszteri tanácskozáshoz kapcsolódóan zajlott le. Hazánkban az Egészséges Világ Fórum volt az első, miniszteri szintű tanácskozáshoz kapcsolódó, nemzetközi társadalmi szervezetek összefogásával megvalósult esemény.

A Fórum helyzete és szerepe különleges. Egyrészt független rendezvény, amely a résztvevők, a tartalom és a program tekintetében önállóan is megállná a helyét, azonban miniszteri és a társadalmi folyamat tartalmi, formai és személyi szempontból egyaránt számos ponton átfedi egymást. A Fórum széles körű együttműködés eredménye, amelyet a miniszteri konferencia is elismert és támogatott.

Résztvevők és szervezők

Míg a Miniszteri Konferencia már Londonban döntést hozhatott arról, hogy a negyedik találkozót Budapesten lesz öt évvel később, addig a társadalmi szervezetek számára a pénzügyi támogatások hiánya miatt ez korántsem volt ilyen egyértelmű. A budapesti Fórum ötlete mindössze egy évvel az esemény előtt fogalmazódott meg, amikor a Közép- és Kelet-Európai Regionális Környezetvédelmi Központ (REC) Magyar Irodája vállalkozott arra, hogy a lehetőségekhez mérten előkészíti és megszervezi az eseményt, felhasználva a magyar kormányzati támogatásokat.

A Fórum tartalmát az Európai Környezet és Egészség Bizottságba (EEHC) delegált társadalmi szervezetek képviselői állították össze. A feladatok két részből álltak, a tartalmi előkészítést (plenáris ülések napirendje, VIP vendégek meghívása) egy nemzetközi bizottság irányításával zajlott-jobbára e-mail listákon keresztül –, míg a logisztikai szervezés (helyszín, szállások előfoglalása, regisztráció, lebonyolítás) teljes egészében a REC Magyar Iroda szervezésével valósult meg.

- www.eco-forum.org
European ECO-Forum
- www.apha.org -
Európai Közegészség-
ügyi Szövetség
- www.iclei.org
Önkormányzati Kezde-
ményezések Tanácsa
- www.ifeh.org
Nemzetközi Környezet-
egészségügyi Föderáció
- www.isde.org
Orvosok az Egészsé-
ges Környezetért
- www.rec.org
Közép- és Kelet-
Európai Regionális
Környezetvédelmi
Központ
- www.wecf.org
Európai Nők a Közös
Jövőért

Iskolák belső levegőminősége

A levegőminőség, ezen belül is az iskolák belső levegőminőségének javítása a Környezet és Egészség Konferenciával kapcsolatos hazai projektek egyik kiemelt témája volt. Ezek egyikét a Regionális Környezetvédelmi Központ Magyar Irodája koordinálta **Tisztább környezetet, jobb jövőt gyermekeinknek** (A levegő minősége az iskolában: képzés szülők, tanárok és iskolai dolgozók számára) címmel.

Az olasz–magyar bilaterális együttműködésre épülő projekt célja az iskolák beltéri levegőminőségének javítása, a légúti megbetegedésekben szenvedő gyermekek számának és a további megbetegedések kockázatának csökkentése. A munka magába foglalta egy, az iskolák teljes személyzete számára kifejlesztett és a beltéri levegőszennyezéssel kapcsolatos ismereteket átadó képzési program kidolgozását. A gyakorlati ismereteket tartalmazó program két fő témája, a zárt helyiségek levegőjének ártalmi és a környezetbarát takarítás lehetőségei.

A képzéshez készült továbbképzési anyag (Csobod É. – Heszlényi J. – Schróth Á.: Iskolák belső levegőminőségének javítása, 2004, REC Magyar Iroda) az iskolában előforduló káros anyagok ismertetésén túl felhívja a figyelmet a szellőztetés fontosságára, a levegőben található káros anyagok szobanövényekkel való megkötésére, a gondosan kivitelezett teremfelújításra. A *Takarítás az iskolában* fejezet az iskolákban használt tisztítószerek egészségügyi hatásaival foglalkozik, alternatívákat ajánlva a környezet- és egészségbarát takarítás alkalmazására. 2004. első felében öt kísérleti iskola vett részt a projektben (3 budapesti, 1 debreceni, 1 szentendrei), amelyek ez év őszétől sikeresen alkalmazzák ezen módszereket, beépítve az iskolai környezet és egészség programjaikba.

Az Országos Környezet és Egészségügyi Intézet kutatói az iskolás gyermekek egészségi állapotát vizsgálva megállapították, hogy az iskolai külső és belső környezet, a családok életszínvonala, viszonya a gyermekek egészségügyi problémáikhoz meghatározó az adott iskolába járó gyermekek légúti megbetegedésének kérdésében. A projekt távlati célja, hogy javaslatokat dolgozzon ki a megelőző- és jogi intézkedésekre, a beltéri levegőminőség ellenőrzésének kritériumaira, különös tekintettel az allergia veszélyére.

- www.rec.hu, www.rec.org – REC Magyar Iroda (Közép- és Kelet-Európai Regionális Környezetvédelmi Központ (REC), Csobod Éva coh@rec.org)

Levegő

A környezet- és egészségügyi ágazatok együttműködése egy hosszú távú, megelőzésre épülő környezetpolitika kialakításában számos területen megvalósul. Ilyen a jó minőségű kül- és beltéri levegő biztosításának kérdése, amelynek célja a népesség jó egészségi állapotának megóvása.

Lélegzet Napja

A Lélegzet Napját 2004. június 24-én, a budapesti találkozó keretében a magyar környezetvédelmi és egészségügyi miniszterek alapították meg a REC Magyar Iroda kezdeményezésére, a Miniszteri Konferencia számos résztvevőjével és a Levegő Munkacsoporttal közreműködve. A Lélegzet Napja egy tíz éve sikeresen működő olaszországi felvilágosító, szemléletformáló programra és ennek tapasztalataira épül.

Az esemény a légzőszervi megbetegedések megelőzését és visszaszorítását célozza meg. Az ennek érdekében megvalósuló, az orvosi szakma, a civil szféra, a média és a lakosság széles körű együttműködésére épülő kampány az állampolgárok légzőszervi megbetegedésekkel kapcsolatos ismereteit hivatott fejleszteni tájékoztató, oktató és megelőző programokon keresztül. Ennek keretében Olaszországban évről évre számos esemény kerül lebonyolításra. Így például több, mint 300 kórház légzőszervi megbetegedésekre szakosodott osztálya tart ilyenkor „nyílt napot”, a betegeket tömörítő egyesületek pedig légzésmérő pavilonokat és sátrakat állítanak fel a legkülönbözőbb városok főutcáin, központi terein. A Lélegzet Napján kiemelt hangsúlyt kapnak a gyermekeket érintő gondok, amelyek az iskolai-, sport- vagy kulturális versenyek témáját képezik.

Hazánkban a légzőszervi és allergiás tünetek gyakorisága 23–31% a 8–10 évesek körében, azaz majdnem minden harmadik gyermek szenved légzőszervi megbetegedésben. A környezet-egészségügyi feladatok megoldása azonban csak alapos tervezés és gondosan megszervezett, majd lebonyolított programok mellett, a társadalom különböző csoportjainak együttműködésével valósulhat meg. A 2004-ben induló II. Nemzeti Környezet-egészségügyi Akcióprogram és számos más civil kezdeményezés, mint például a Lélegzet Napjának hazai bevezetése, együttesen szolgálhatják a magyar gyermekek és a felnőtt lakosság egészségi állapotának javulását. A Levegő Munkacsoport „Lélegzet” című újságjának júniusi, „Környezet és egészség” címet viselő számában a Lélegzet Nap mindkét, a Miniszteri Konferencián és az Egészséges Világ Fórumon megtartott programja megtalálható. A tervek és remények szerint 2005-ben a Lélegzet Napját már az ország számos területén megtartják, az állampolgárok, a civil szervezetek, az orvosok, az egészségügyi hatóságok és a média együttműködésével.

Út a Fórumig

A Fórum számos civil ötlet és önkéntes munka eredményeként jött létre, s minden bizonytalanság ellenére sikeresen lezajlott, ismét bebizonyítva, hogy az elkötelezett társadalmi szervezetek minden támogatásként kapott forinthez többszörös értéket tudnak hozzátenni.

A finanszírozási gondok különösen értékesé tették a csekély számú támogató hozzájárulását: kiemelt köszönettel tartozunk a magyar vendéglátó miniszteriumok (környezetvédelmi és egészségügyi tárcák) felé, mivel a Fórum általános szervezési költségeire kizárólag ők nyújtottak támogatást. A további költségek áttételesen, a Fórum különféle szakmai programjainak költségvetéseiből adódtak össze. A Miniszteri Konferencia előkészítését négy előzetes konferencia és számos szakmai részterülettel foglalkozó kisebb bizottsági ülés előzte meg. A nem-kormányzati szervezeteknek sajnos nem nyílt ilyen szintű felkészülésre lehetősége, az állásfoglalások megvitatása jobbára a www.healthy-planet-forum.org honlapon, illetve az ahhoz kapcsolódó levelezőlistákon történt.

A személyes találkozásra egyetlen alkalom állt rendelkezésre: 2003 decemberében Brüsszelben mintegy 70 leendő Fórum résztvevő találkozott az Európai Közegészségügyi Szövetség (EPHA) által szervezett, az Európai Unió támogatásával megvalósult rendezvényen. Itt került megvitatásra és véglegesítésre az úgynevezett Civil Nyilatkozat, amely lényegében az akkor már formálódó Miniszteri Nyilatkozat és CEHAPE szövegeit konstruktívan kritizáló és kiegészítő szöveg. Érdekes – bár korántsem meglepő – egybeesés, hogy a társadalmi szervezetek álláspontja sok tekintetben egybeesik az Ifjúsági Parlament álláspontjával.

A Civil Nyilatkozat

A társadalmi szervezetek elismerésünket fejezték ki az Egészségügyi Világszervezetnek (WHO), az Európai Környezetvédelmi és Egészségügyi Bizottságnak (EEHC), az Európai Uniónak, a nemzetközi ügynökségeknek és tagállamoknak, amiért felvállalták, hogy a gyermekek egészségét helyezték környezetvédelmi és az egészségügyi politika-alkotás középpontjába, javítani és harmonizálni kívánják az egészségügyi és környezetvédelmi adatokat, illetve alkalmazni kívánják az elővigyázatosság elvét. Emellett támogatták az ajánlások és az akciók többségét, különös tekintettel a hátrányos helyzetűek csoportjára vonatkozó méltányosság elvére, valamint azt a célkitűzést, hogy 2015-re minden gyermek számára elérhető legyen a tiszta víz és a higiéniai ellátás. A Civil Nyilatkozat egyik javaslata az volt, hogy országonként legalább egy képviselő részt vehessen a miniszteri konferencián és a miniszteri kerek asztal megbeszélésén, ahogy ez a kijevi és az aarhus-i konferenciákon is történt. A szektorközi együttműködés és nyitottság jó példája, hogy Budapesten ez megvalósult, noha a társadalmi szervezetek számos konkrét kritikát és javaslatot fogalmaztak meg:

- A **CEHAPE** nem egy, a nemzetközi jog által is kötelező érvényű egyezmény. A szövegből hiányoznak a konkrét, mérhető célkitűzések, nincs meghatározva a megvalósítás pontos időrendje sem, ráadásul megvalósítási tervet külön dokumentumként kezelik, ami szintén lassítja és gyengíti a folyamatot.
- Ellenezzük az új, jogilag nem kötelező érvényű indikátorok kidolgozásának ötletét. Az **egészségügyi információkhoz történő hozzáférést** illetően jogilag kötelező érvényű dokumentumok kidolgozására van szükség, (azaz egyfajta aarhus-i egyezményre az egészségügyi szektorban). Kérjük, hogy ezeket a következő miniszteri konferenciára dolgozzák ki.
- Fontos, hogy az egészségügyi miniszterek tegyenek **pénzügyi kötelezettségvállalásokat** is. 2007-ig az egészségügyi kiadások 2,5%-át át kellene csoportosítani az ellátásról és a gyógykezelésről a megelőzésre és a védelemre.
- Azok a kormányok, amelyek négy évvel a Londoni Konferencia után még nem ratifikálták a Helsinkii Élővízi Egyezményhez kapcsolódó „**Víz és Egészség Jegyzőkönyvet**”, azok haladéktalanul tegyék meg a szükséges lépéseket.
- A meglévő jogi rendszerek a gyermekeket mindenki másnál kevésbé védik, pedig nekik is joguk van a legmagasabb szintű védelemhez. A **Nemzeti Gyermekügyi Ombudsman** rendszerek létrehozása fontos előrelépés lenne.
- Hiányoznak a **nemek közötti különbségeket** megfelelően megközelítő és figyelembe vevő szempontrendszerek.
- A kormányok támogassák a **fenntartható fejlődés oktatásával** kapcsolatos UNECE stratégia fejlesztését és építsék be az egészségügyet és a környezetvédelmet minden oktatási intézmény (iskola előkészítő, általános iskolák, középiskolák, szakképzés, egészségügyi képzés) tananyagába.
- Kérjük, hogy vezessenek be 5 éves moratóriumot a **genetikai úton módosított szervezetekkel** (GMO) szemben, a csecsemőknek vagy gyermekeknek szánt élelmiszerekben pedig végleg tiltsák meg az ilyen alapanyagok alkalmazását.
- Követeljük azon **növényvédő szerek** betiltását, amelyek rákkeltők, mutagének, mérgezőek a szaporodásra nézve, tönkreteszik a kiválasztást, ellenállóak, biológiailag felhalmozódnak vagy ezekhez hasonló súlyosságú hatást váltanak ki, és kérjük a helyettesítési elv szisztematikus alkalmazását, beleértve a vegyszer nélküli kártevő-mentesítési módszereket is.
- A CEHAPE **nukleáris kérdésekben** szintén rendkívül gyenge. A sugárfertőzés sok európai országban az egyik legfőbb egészségügyi kockázat, ami 7 generáción átívelő születési rendellenességhez vezethet. Ismételtén javasoljuk az atomenergia alkalmazásának fokozatos beszüntetését és kérjük a kormányokat, hogy kötelezzék el magukat a megújuló energiával kapcsolatos konkrét országos és regionális célok mellett. Ne népszerűsítsék az atomenergia alkalmazását és ne támogassák a fosszilis üzemanyag kitermelését. A rendelkezésre álló pénzügyi eszközöket a **megújuló, hatékony energiafelhasználás** fejlesztésére kell fordítani.

Víz

Biztonságos ivóvíz

A tiszta, jó minőségű és megfizethető árú ivóvíz nem minden országban hozzáférhető mindenki számára, még Európában sem. Az Európai Nők a Közös Jövőért (Women in Europe for a Common Future – WECF) hálózat több program keretében küzd a szennyezett, vagy nem megfelelő minőségű ivóvíz által okozott gyermekbetegségek ellen. Az Egészséges Világ Fórum keretében a Bulgária, Románia, Ukrajna és Üzbegisztán területén végzett munkájukról számoltak be.

- www.mama-86.org.ua – MAMA-86 – Ukrajna, Svitlana Slesarenok slesarenok@mama-86.org.ua
- www.wecf.org – Európai Nők a Közös Jövőért (Women in Europe for a Common Future, WECF) wecf@wecf.org
- www.ofe.hu/nyilvanos/nyilv083.htm – Az Országos Fogyasztóvédelmi Egyesület tájékoztatója az ivóvízről.

„Éltető folyók”

A Védegyelet szervezésében civil szervezetek és aktivisták találkoztak, hogy megvitassák a közép-kelet-európai folyók, élővizek aggasztó helyzetét. A témák között szerepelt többek között a biológiai sokféleség megőrzésének, az Európai Unió Víz Keretirányelvének és egyéb nemzetközi egyezmények bevezetésének kérdésköre, az energiatermelés és a közlekedés problematikája, de az árvizek és a határon átnyúló szennyezések elleni védelem gyakorlata is. A tiszai cianid-szennyezés, a tervezett verespataki aranybánya-beruházása és a Drávára tervezett Novo Virje-i erőmű által felvetett kérdésekkel, problémákkal kiemelt témaként foglalkozott a tanácskozás. Az előadások háttéranyagai a Védegyelet és az Egészséges Világ Fórum honlapján is elérhetők.

- www.vedegyulet.hu – VÉDEGYLET (Protect the Future Society), Jávor Benedek iroda@vedegyulet.hu, Bjavor@lex.jak.ppke.hu

Árvizek és a környezet-egészségügy

A szakértők az árvizek okozta környezet-egészségügyi problémákat tekintették át, valamint ezek elhárításának módszereit, a kármentesítés feladatait és eszközzeit ismertették Bosznia-Hercegovinai esettanulmányokon keresztül.

- zavodzjz@bih.net.ba – Zijed Beslgic and Mulic Maida (Institute for Public Health of Tuzla Canton)

Külön munkacsoport foglalkozott az emberi testben felhalmozódó vegyi anyagok veszélyeivel, különös tekintettel a kemikáliák jelenlétére az örökítő anyagokban. A magzatok egészségkárosodásának veszélyeire és az anyatejben kimutathatóan felhalmozódott káros anyagokra hívták fel a figyelmet a szakemberek.

A fiatalok kérdésköre szintén nagy figyelmet kapott. A többek között cumik, háztartási edények és gyermekjátékok előállításához használt műanyag-lágyító adalékok lehetséges veszélyeit több munkacsoport-megbeszélés is megvitatta.

- ☞ www.wecf.org – Women in Europe for a Common Future, Sasha Gabizon wecf@wecf.org
- ☞ www.wen.org.uk – Women's Environmental Network, Helen Lynn
- ☞ www.ibfan.org – International Baby Food Action Network, Maryse Lehnars info@liewensufank.lu
- ☞ www.artac.info – Association pour la Recherche Thérapeutique Anti-Cancéreuse, Dominique Belpomme (Rákkeltő vegyi anyagok, Párizsi Nyilatkozat)
- ☞ www.ofe.hu/fo_tudni/elelmadalek.htm – Az Országos Fogyasztóvédelmi Egyesület tájékoztatója az élelmiszer adalékanyagokról
- ☞ www.isde.org / www.aegu.net – ISDE Austria (Orvosok az Egészséges Környezetért) Hanns Moshammer hanns.moshammer@univie.ac.at
- ☞ www.noharm.org/europe – Health Care Without Harm, Karolina Ruzickova karolina.ruzickova@hcwh.org

Az Egészséges Világ Fórum eseményei

A négynapos Fórum programjában több mint 50 esemény, kiállítás és ad-hoc találkozó zajlott le. A programban szerepeltek civil társadalmi szervezetek, szakmai társaságok, vállalatok, oktatók és nevelők, ifjúsági csoportok találkozói, több sajtótájékoztató és média-esemény is lezajlott.

A REC Magyar Iroda, mint lebonyolító, csak a háttérrel – termeket és technikai eszközöket – biztosította, a tartalmi részleteket, előadásokat és állásfoglalásokat a témagazdák gondozták. Jelen kiadványban nem a program időrendje szerint, hanem témakör és tartalom szerint csoportosítva rendszereztük az egyes eseményeket. A részletes állásfoglalások újraközlésére természetesen itt nincs mód, ezért mindenhol igyekeztünk a pontos címet, kapcsolattartót és a részletek forrásait megjelölni.

Megnyitó

A Fórum megnyitóján Persányi Miklós környezetvédelmi és Kökény Mihály egészségügyi miniszter köszöntötte a résztvevőket.

Kökény Mihály kiemelte, hogy a nem-kormányzati szervezetek – az EEHC tagjaként is – fontos szerepet játszottak a miniszteri konferencia előkészítésében, és még fontosabb feladatuk van a nemzetközi megállapodások helyi megvalósításában. A két minisztérium ezért is támogatta anyagilag is az Egészséges Világ Fórum előkészítését és lebonyolítását, ahogy Londonban ezt az angol kormányzat is tette 1999-ben. A „cselekvés a partnerségben” gondolat London óta kiszélesedett a különböző társadalmi csoportok aktív részvételével (fiatalok, nők, környezet és egészségügyi kérdésekkel foglalkozó nem kormányzati szervezetek, önkormányzatok, szakszervezetek, tudományos szervezetek, szakszervezet), amelyet a budapesti Fórumon is fémjelez a több száz aktív résztvevővel és a magas színvonalú szakmai előadásokkal. A magyar kormány fontosnak tartja a civil társadalom részvételét a fontos és sürgető társadalmi kérdések megvitatásában, ezt mutatja Aarhus-i egyezmény beillesztése a hazai jogrendbe.

Persányi Miklós csatlakozott a fentiekhez, s az ő megfogalmazása szerint 2004 a „partnerség éve”, ami azt jelenti, hogy a döntéshozó politikusok, a környezetvédelmi szakemberek, a kutatók és a társadalom közti együttműködés fontossága felértékelődött. A civil szektor több évtizede töretlenül fejlődik Nyugat-Európában, hazánkban a rendszerváltásnak köszönhetően 1989 óta alakult ki újra – a civil társadalom. A több mint 1000 zöldszervezet a kezdetektől élen jár ebben a folyamatban, kiemelkedő az önszerveződő, érdekérvényesítő és szakmai álláspontokat képviselő képességük. Ezt a képességet a politikai döntéshozók használják is, a törvények és döntések előkészítése nyilvánosan, nem pedig a társadalom kizárásával zajlik. Persányi miniszter úr kiemelt néhány fontos

környezetvédelmi témát: a verespataki aranybánya-tervet, a Natura 2000-rel kapcsolatos tájékoztatási feladatokat, valamint a tiszta ivóvíz és csatornázás biztosítását minden magyar lakos számára 2015-ig, és kérte a társadalmi szervezetek együttműködését.

A Fórum záró rendezvénye

A Fórum utolsó délelőttjén Margot Wallstrom, az Európai Bizottság Környezetvédelmi biztosa találkozott a Fórumon résztvevő társadalmi szervezetekkel. Wallstrom asszony hivatalba lépése óta kiemelten fontosnak tartja a kapcsolattartást a civil szervezetekkel, amelynek hangot adott a fórum is. Arra a kérdésre, hogy milyen feladatot lát jelenleg a legfontosabbnak a civil szervezetek részvétele szempontjából, világosan és meggyőzően válaszolt. Véleménye szerint a civil szervezetek akkor segítik legjobban az európai környezet-egészségügyi folyamatokat, ha aktívan bekapcsolódnak a saját nemzeti prioritásaik meghatározásába és a CEHAPE gyakorlati végrehajtásába. Ez azt jelenti, hogy minden országnak a saját fejlődéséhez, a saját környezet-egészségügyi helyzetéhez, a nemzeti szinten jelentkező környezeti és egészségügyi gondokhoz kell igazítani a nemzeti prioritásokat, valamint a cselekvési program megvalósításának időtartamát és módszereit. Ha az egyes országok a nemzeti programjaik elkészítésekor az európai szinten közösen megfogalmazott környezet-egészségügyi politikára építenek, akkor Európa országai egy irányba haladnak a környezet-egészségügy fejlesztésében. A nemzetközi civil szervezetek ezt a folyamatot aktív részvételükkel tudják elősegíteni, követni, ellenőrizni és új javaslatokkal tudnak előállni az európai polgárok magasabb életminőségének biztosítása érdekében.

A Független Államok Közösségéből érkezett civil résztvevők aggodalommal adtak hangot az atomerőművek biztonságos működtetése kapcsán jelentkező gondok miatt. Vajon az EU hogyan tudja szavatolni azt, hogy nem lesz egy újabb Csernobil típusú katasztrófa, vagy például Magyarországon a Paksi Atomerőmű biztonságosan működik, s a lakosság korrekt tájékoztatást kap a felmerülő gondokról. Az EU környezetvédelmi biztosa megnyugtatta a résztvevőket annyiban, hogy az EU olyan jogi intézkedéseket hozott és hoz, illetve olyan mechanizmusokat működtet, amely kötelezővé teszi a lakosság tájékoztatását minden olyan kérdésben, amely az atomerőművek biztonságával kapcsolatos.

Néhány kelet-európai ország sürgette a folyók és ivóvízbázisok védelmét biztosító nemzetközi ellenőrzés bevezetését, a Víz és Egészség Jegyzőkönyv ratifikálását, amelyet az EU környezetvédelmi biztosa egyetértően fogadott.

A miniszterek részvételével lezajlott megnyitó és a Margot Wallstrom-mel folytatott beszélgetés is bizonyítja, hogy a Fórum megkapta a megfelelő politikai támogatottságot és együttműködési készséget, amely a jelen és jövőbeli partnerség szempontjából alapvető fontosságú.

Témák

Vegyí anyagok

A vegyi anyagokról szóló megbeszélések egy része a világunkban fellelhető számtalan vegyi anyaggal, ezek környezetre és emberi egészségre gyakorolt hatásaival foglalkozott, míg mások a szigorúbb szakmai és politikai szabályozás lehetőségeit taglalták.

REACH, vegyi anyag-politika

A „REACH” az Európai Unió új, a vegyi anyagok regisztrálásáról, értékeléséről és engedélyezéséről szóló szabályozás tervezete, amelynek lehetséges egészségügyi, környezeti és gazdasági hatásaival több munkacsoport is foglalkozott. Az ezekben résztvevő szervezetek állásfoglalása szerint a további kutatások elvi ösztönzése helyett a tervezetben sokkal inkább egyértelmű célokat, feladatokat és forrásokat kellett volna meghatározni, amelyek a jövőben megfelelően szabályozhatnák a vegyi anyagok gyártását, használatát, az elővigyázatosság elvének következetes alkalmazását – akár a vegyipar pillanatnyi gazdasági érdekeivel szemben is. Az egyik legfontosabb társadalmi igényként a vegyi anyagokkal kapcsolatos egészségügyi és környezeti információkhoz való hozzáférés biztosítása fogalmazódott meg.

- europa.eu.int/comm/environment/chemicals/reach.htm
A REACH honlapja
- www.chemicalreaction.org – Chemical Reaction Campaign, Anja Leetz
- www.levego.hu – Levegő Munkacsoport, Simon Gergely
simong@levego.hu
- www.mtvsh.hu – Magyar Természetvédők Szövetsége, Dragos Tibor
dragi@mtvsh.hu
- www.greenpeace.org – Greenpeace, Martin Hojsik
martin.hojsik@greenpeace.sk

Tárgyak és élelmiszerek vegyi anyag-tartalma

Több megbeszélés foglalkozott a mindennapos vegyi anyagokkal kapcsolattal veszélyekkel is. Használati tárgyainkban, élelmiszereinkben, élőhelyeinkben és ruháinkban megannyi kemikália, műanyag, festék, oldó- és tisztítószer, adalékanyag stb. található. A vásárlók megfelelő tájékoztatása, felvilágosítása és szemléletformálása legalább olyan fontos feladat, mint a vegyipar, a kereskedelem és a politikai döntéshozóinak befolyásolása.